

УДК 631.14 636:63

DOI: 10.31388/2220-8674-2020-1-26

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Болтянська Л.О., к.е.н.

ORCID 0000-0002-6314-4429

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

e-mail: larysa.boltianska@tsatu.edu.ua

Постановка проблеми. Світовий досвід існування ринку тваринницької продукції в розвинутих країнах, наприклад ЄС, свідчить, що досягнення високого рівня споживання даної продукції забезпечено стійкою пропозицією худоби, птиці і м'ясопродуктів, яка забезпечує наявний платоспроможний попит. Це, в свою чергу, забезпечує товаровиробникам необхідні для розширеного відтворення доходи. За нинішніх умов в Україні існує значна кількість проблем повноцінного та ефективного функціонування ринку продукції тваринництва, зокрема: необґрунтована державна політика, яка підкріплюється низькою прибутковістю виробництва продукції галузі та відповідно невисокою конкурентоспроможністю, ціновий диспаритет, недосконалість податкових, фінансових та бюджетних важелів, зниження умов життя сільського населення тощо.

Отже, проблема необхідного забезпечення населення високоякісною продукцією тваринного походження за сприятливими цінами, а переробну промисловість – сировиною в достатній кількості, носить загальнодержавний характер та залишається на сьогодні пріоритетним завданням стратегії аграрного сектору та потребує вирішення в контексті продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Питання стосовно виправлення ситуації, що склалась в галузі, розглядається в численних публікаціях науковців і експертів аграрного ринку, а також на семінарах, нарадах та конференціях. Результати наукових досліджень щодо проблем розвитку галузі тваринництва в Україні та ефективності її функціонування освітлені в публікаціях вітчизняних науковців: С.П. Азізова, В.Г. Андрійчука, В.І. Аранчія, В.І. Бойка, О.М. Бородіної, П.С. Березівського, С.В. Васильчака, М.М. Ільчука, В.М. Калінчика, П.Т. Саблука, Г.М. Христенко, О.М. Шпичака та інших.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, враховуючи специфічність, питання становлення і розвитку тваринницької галузі не втрачають своєї актуальності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення оцінки сучасних тенденцій розвитку галузі тваринництва в південному регіоні України та обґрунтування можливостей ефективного її розвитку на перспективу.

Основна частина. До складу тваринництва України входять: скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство та менш поширені кролеводство, рибництво, бджільництво, звірівництво та інші. Найважливішим індикатором стану тваринницької галузі, найбільш складною і надзвичайно важливою галуззю є скотарство [5, с. 332]. Проте, експерти разом з виробниками відносять цю галузь до так званих «довгих грошей», оскільки для отримання повноцінної корови треба витратити багато коштів і часу (6-7 років). Щодо птахівництва і свинарства, за думкою експертів, з урахуванням специфіки та ефективності виробництва – є порівняно привабливими для інвестицій, оскільки за досить короткий час можна не лише повернути вкладені гроші, а й одержати прибутки [9].

Український ринок тваринницької продукції формують підприємства аграрного сектору, господарства населення та переробні підприємства. В сукупності вони забезпечують пропозицію на вітчизняному ринку м'яса, молочних продуктів та інших видів продукції тваринницького походження. Окрім пропозиції, економічними показниками сучасного стану галузі тваринництва визначають попит та ціну. Всі ці елементи знаходяться в залежності один від одного: пропозиція – від попиту, попит – від ціни, ціна – від пропозиції.

Обсяг пропозиції продукції тваринницької галузі в першу чергу формують такі показники: поголів'я тварин, їхня продуктивність та валове виробництво (табл. 1).

У продовж останніх років в господарствах усіх категорій країни спостерігається скорочення поголів'я за всіма видами тварин. Значні тенденції зменшення відбулись по поголів'ю великої рогатої худоби, молочного напрямку та свиней (в середньому скорочення склало 22-24% порівняно з 2014 роком). За цей час поголів'я птиці зменшилось майже на 900 тис. гол., що становить лише 4,1%.

До Південного регіону України відносять Дніпропетровську, Запорізьку, Миколаївську, Одеську та Херсонську області. Аналіз сучасного стану галузі тваринництва в південному регіоні здійснюємо на основі даних перелічених областей без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Чисельність поголів'я всіх видів тварин Південного регіону в структурі

поголів'я країни коливається в межах 15-17% в залежності від виду тварин. Динаміка даних свідчить, що в регіоні темпи скорочення поголів'я значно вищі, порівняно з показниками всієї країни. Особливо слід зазначити суттєве зменшення поголів'я свиней у 2019 році – скорочення склало 683,9 тис. гол, що становить майже 42%.

Таблиця 1.

Динаміка поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств України та Південного регіону, тис. голів*

Види тварин	Роки						Зміна у %, 2019р. до 2014р.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
в цілому по Україні							
ВРХ, у т.ч.	4397,7	3884	3750,3	3682,3	3530,8	3332,9	75,8
корови	2443,0	2262,7	2166,6	2108,9	2017,8	1919,4	78,6
Свині	7764,4	7350,7	7079,0	6669,1	6109,9	6025,3	77,6
Птиця	220636,1	213335,7	203986,2	201668,0	204830,9	211654,4	95,9
у т.ч. в Південному регіоні							
ВРХ, у т.ч.	746	675,1	650,6	650,6	638,6	563	75,5
корови	412,2	393,1	44,3	372,4	362,9	334	81,0
Свині	1632,4	1531,8	1241	1241	1052,4	948,5	58,1
Птиця	43852,2	46723,7	23760	39242,3	37185,2	35951,5	82,0

*Побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р. та статистичної інформації Державної служби статистики.

Динамічні процесів функціонування галузі, зокрема скорочення поголів'я тварин, мали неоднозначний вплив на показники валового виробництва продукції тваринницької галузі та продуктивності тваринництва (табл. 2).

Зменшення поголів'я тварин призвело до скорочення виробництва основних видів тваринницької продукції як в країні у цілому так і в Південному регіоні зокрема. Винятком є виробництво продукції галузі птахівництва, зокрема м'яса курей – в країні протягом аналізованого періоду спостерігається незначне зростання – на 172,6 тис. т, що становить 14,8%. Темпи зниження виробництва яловичини та телятини в цілому по країні становили 15,6%, молока – 12,9%, яєць – 14,9%, лише за виробництвом свинини скорочення становило 3,6%.

Спостерігаючи динаміку виробництва основних видів продукції тваринництва Південного регіону України зазначимо, що в цей період значно скоротилось виробництво яєць – на 1521,7 млн. шт., що становило майже 35%, динаміка виробництва молока та свинини має однакову тенденцію з показниками зміни за цими видами в цілому по

країні. Одночасно слід зазначити, що в 2019 році відбулось незначне зростання в регіоні виробництва м'яса ВРХ.

Таблиця 2.

Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва в усіх категоріях господарств України та Південного регіону*

Види продукції	Роки						Зміна у %, 2019р. до 2014р.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
в цілому по Україні							
М'яса ВРХ, тис. т	412,7	384	375,6	363,5	358,9	348,2	84,4
Свинина, тис. т	742,6	759,7	747,6	735,9	702,6	715,6	96,4
М'яса птиці, тис. т	1164,7	1143,7	1166,8	1184,7	1258,9	1337,3	114,8
Молоко, тис. т	11132,8	10615,4	10381,5	10280,5	10064	9697	87,1
Яйця, млн. шт.	19587,3	16782,9	15100,4	15505,8	16132	16676,6	85,1
у т.ч. в Південному регіоні							
М'яса ВРХ, тис. т	68,1	64,2	63,7	64,9	69,8	68,9	101,2
Свинина, тис. т	148,2	148,4	132,9	122,8	108,8	107,5	72,5
М'яса птиці, тис. т	252,1	201,6	212,3	230,2	228,1	228,6	90,7
Молоко, тис. т	1703,0	1718,3	1640,0	1585,5	1532,4	1408,8	82,7
Яйця, млн. шт.	4440,2	3 861,6	3128,0	3111,0	3127,9	2918,5	65,7

*Побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р. та статистичної інформації Державної служби статистики.

Досліджено, що темпи скорочення виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах суттєво менші, ніж в господарствах населення. Проте, дана тенденція негативно відбивається на рівні споживання продукції тваринницької галузі населенням країни. Статистичні дані свідчать, що рівень споживання продуктів тваринницького походження (м'ясо і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, яєць) значно нижчий порівняно з фізіологічною потребою людини. Наприклад, річне споживання м'яса та м'ясопродуктів, у середньому, становить 56-58 кг, молока і молочних продуктів – 230-243кг, яєць – 230-240 шт. на рік. А втім загальний потенціал споживчого попиту відповідно до раціональної норми споживання (рекомендованої МОЗ) становить: по м'ясу і м'ясопродуктам – 80 кг в розрахунку на 1 особу за рік; молока і молочних продуктів – 380 кг; яєць – 290 шт. на рік [5, с. 335].

В той же час, споживання м'яса на душу населення в Україні відчутно відстає від розвинутих країн. Так, якщо українець в середньому споживає 7,3 кг яловичини і 19 кг свинини на рік, то німець – 14 і 56 кг відповідно [10]. Ці дослідження підтверджують існування

невирішеної проблеми забезпечення населення країни продуктами власного виробництва.

Стан виробництва продукції тваринництва характеризується ступенем її ефективності, основними показниками якої є продуктивність тварин. Проте, фактори впливу на продуктивність тварин різняться в залежності від виду.

Продуктивність корів обумовлюється багатьма факторами: це і рівень повноцінності годівлі, мікроклімат, умови утримання тварин та інші фактори зовнішнього середовища. Проте, швидко підвищити рівень продуктивності корів за раціонального регулювання цих факторів не можливо оскільки рівень, зумовлений їх спадковими можливостями, які досягаються селекцією. Порівняно з факторами середовища, останні забезпечують стійке збільшення продуктивності існуючого покоління, навіть в залежності від природно-кліматичних умов.

Природно-кліматичні системаутворюючі фактори тваринництва значною мірою визначають вибір відповідних видів, порід тварин, типів і матеріалів для будівництва тваринницьких приміщень та їх обігрів, технології виробництва, зокрема способів утримання тварин тощо. Наприклад, клімат значною мірою впливає на продуктивність тварин, формування сезонності розмноження. Клімат і природно-кліматичні умови визначають особливості кормової бази та рівень годівлі [1, с. 26].

Рівень молочної продуктивності і склад молока визначаються великою кількістю чинників: обумовлені генетичними даними і фізіологічним станом тварини, чинники зовнішнього середовищем: годівля, утримання тварин, клімат, період лактації; вік, вагітність, тічка, стан здоров'я. Велике значення мають спадкові особливості тварин, що сформувалися завдяки племінній роботі з кожною окремою породою і стадом.

Успішне розведення птиці здебільшого залежить лише від декількох важливих умов – оптимально збалансованого складу корму та комфортних умов утримання. Під час вирощування та утримання особливе значення має повноцінна годівля. Інтенсивний ріст молодняку і висока яєчна продуктивність самок проявляються за умови забезпечення їх кормами, що містять усі необхідні поживні речовини: білки, вуглеводи, жири, мікроелементи та вітаміни. Раціон для птиці повинен відповідати природним особливостям, охоче ними поїдатися і не викликати небажаних наслідків [2, с. 38].

Обов'язкові умови утримання птиці: приміщення має бути добре провітрюваним, без протягів; освітлення не повинно бути яскравим; з відповідною вологістю повітря. Забезпечення цих умов можливе в домашньому господарстві [3, с. 11].

Розвиток тваринництва не можливий без розвитку кормовиробництва. Перспективним вважається процес приготування кормів в умовах сільськогосподарських підприємств та господарств населення, який включає: прийом сировини, її очищення, подрібнення, дозування відповідно до рецептури, змішування зволоження, облік і видача [4, с. 76].

Приготування комбікормів безпосередньо на місцях споживання дозволить раціонально використовувати власну сировину, знизити собівартість, енергоємність, підвищити якість кормів, максимально зменшити залежність від постачальників.

Вид породи, рівень умов утримання, годівлі та обслуговування тварин різняться в залежності від категорій господарств та регіонального розміщення, що в свою чергу впливає на рівень продуктивності тварин та птиці (табл. 3).

Таблиця 3.

Динаміка продуктивності основних видів тварин в усіх категоріях господарств України

Показники	Роки						Зміна у %, 2019р. до 2014р.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Середньодобовий приріст ВРХ, г	359,09	425,07	442,05	423,05	438,18	462,96	128,9
Середньодобовий приріст свиней, г	358,86	381,66	390,08	404,85	432,98	438,11	122,1
Середня вага 1 тушки птиці, кг	2,40	2,40	2,40	2,40	2,50	2,52	105,0
Середньорічний надій на 1 корову, кг	4557,02	4691,47	4791,61	4874,82	4987,61	5052,10	110,9
у т.ч. в Південному регіоні							
Середньодобовий приріст ВРХ, г	388,19	425,30	458,59	454,80	449,61	395,14	101,8
Середньодобовий приріст свиней, г	362,69	360,93	405,99	371,77	399,09	439,92	121,3
Середньорічний надій на 1 корову, кг	4131,49	4371,15	37020,3	4257,52	4222,65	4217,96	102,1

*Побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р. та статистичної інформації Державної служби статистики.

Отже, не зважаючи на тенденцію до скорочення поголів'я тварин в країні, спостерігається підвищення рівня якісних показників виробництва продукції тваринництва. Протягом аналізованого періоду відмічається збільшення середньодобового приросту ВРХ з 359 г до 462 г, що становить 28,9%, свиней – на 79,2 г на добу, зростає

середньорічний надій на 1 корову – майже на 500 кг. Існує стійка тенденція до стабільності середньої ваги 1 тушки птиці – з 2014 по 2017 роки вага становить 2,4 кг, в подальший період зростає до рівня 2,52 кг.

Подібна тенденція показників продуктивності тварин спостерігається в господарствах Південного регіону. Хоча, одночасно, слід зазначити, що темпи зростання середньодобової продуктивності тварин та середньорічного надію на 1 корову значно менші в даному регіоні ніж в середньому по країні.

Висновки. Отже, судячи с проведених досліджень, можна стверджувати, що ринок тваринницької галузі України є перспективним, проте ця галузь як ні яка інша потребує державної підтримки. Чинне законодавство не забезпечує дієвих механізмів вирішення її проблем. Чверть норм є неактуальними, а третина інструментів регулювання провокує на високі корупційні ризики. В умовах поширення захворювань тварин, це призводить до суттєвого зниження поголів'я, фінансових збитків бізнесу і геть не захищає споживача від неякісної продукції.

Здійснення підтримки виробництва та реалізації тваринницької продукції, як найбільш трудомістких, капіталомістких і дефіцитних видів продуктів, особливо в господарствах населення, де вони виробляються переважно з використанням ручної праці, підвищення зайнятості і добробуту сільського населення повинно бути пріоритетним напрямом з боку держави. Підвищення рівня забезпеченості потреби населення країни, ефективності функціонування галузі і формування відповідного експортного потенціалу потребує необхідність застосування комплексу законодавчих, цінових, фінансово-кредитних, бюджетно-дотаційних, зовнішньоекономічних важелів на стан розвитку галузі.

Список використаних джерел.

1. *Баланюк І.Ф., Зіняк Ю.Р.* Чинники впливу на розвиток регіонального тваринництва. *Науковий вісник Ужгородського університету*, серія Економіка, 2016. Випуск 1 (47). Т.1. С.24-27
2. *Болтянська Л.О., Болтянський Б.В., Скляр Р.В., Григоренко С.М., Комар А.С.* Обґрунтування оптимального раціону годівлі перепелів. *Щомісячний науково-практичний журнал «Тваринництво сьогодні»*, №7. Київ, 2018. С. 38-42.
3. *Болтянська Л.О., Болтянський Б.В.* Перспективні форми ведення родинного бізнесу. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування»*, Мелітополь, Україна, 13 - 14 червня 2019 року. С.10-11

4. Болтянський Б.В., Гвоздєв О.В., Бакарджиев Р.О. Методологічна база обґрунтування технологічного процесу та обладнання для приготування комбікормів в умовах сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*. Вип.6. – т.3.- Мелітополь, 2016. - с. 73-79
5. Брик М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі тваринництва в Україні. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 331-337.
6. Державна підтримка ринкового розвитку тваринництва [Електронний ресурс]. URL: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2014/EUPMG114/Misyuk.pdf>
7. Лусак О.І., Андрєєва Л.О., Болтянська Л.О. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в Україні ADVANCES OF SCIENCE. Proceedings of articles the international scientific conference Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018. С. 1357-1366
8. М'ясна продуктивність і фактори, що її визначають [Електронний ресурс]. URL: http://pidruchniki.com/12461220/tovarovnavstvo/myasna_produktyvnist_faktori_viznachayut
9. Тваринництво в Україні – відродження чи занепад? Сучасне тваринництво [Електронний ресурс]. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynnytstvo/item/8039>
10. Тваринництво в Україні занепадає останні 5 років (думка експертів) [Електронний ресурс]. URL: <https://news.agro-center.com.ua/stockbreeding/tvarinnictvo-v-ukraini-zanepadaie-ostanni-5-rokiv.html>.
11. Mishenin, Y., Valentynov, V., Maslak, O., Koblianska, I. Modern transformation in small-scale agricultural commodity production in Ukraine. *Marketing and management of innovation*. 2017. 4. P 358–366.
12. Varchenko, O., Svyynous, I., Grynchuk, Y. and at. The strategy of developing agricultural supply chain in terms offload security in Ukraine. *International Journal of Supply Chain Management*. 7(5). 2018. P.657-666.
13. Boudreaux C.J. Nikolaev B. Capital is not enough: opportunity entrepreneurship and formal institutions. *Small Business Economics*. 2019. Vol. 53, is. 3 . P. 709-738;
14. Rickne A., Ruef M., Wennberg K. The socially and spatially bounded relationships of entrepreneurial activity: Olav Sorenson-recipient of the 2018 Global Award for Entrepreneurship Research. *Small Business Economics*. 2018. Vol. 51, is. 3. P. 515-525;

15. *Andrejeva S., Zubule E., Znotina D. Social Entrepreneurship and its Development Possibilities. Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej. 2019. No. 34(3). P. 11-19;*

16. *Meira D. Ramos M. E. Social entrepreneurship: legislative contributions. Revista Electrónica de Derecho. RED. 2019. No. 2 (Vol. 19) P. 135-162.*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ **Болтянська Л.О.**

Анотація

В статті проведено аналіз сучасного стану галузі тваринництва в Україні та Південному регіоні, виявлені тенденції розвитку. За нинішніх умов в Україні існує значна кількість проблем повноцінного та ефективного функціонування ринку продукції тваринництва, зокрема необґрунтована державна політика, яка підкріплюється низькою прибутковістю виробництва продукції галузі та відповідно невисокою конкурентоспроможністю, ціновий диспаритет, недосконалість податкових, фінансових та бюджетних важелів, зниження умов життя сільського населення тощо. У продовж останніх років в господарствах усіх категорій країни та Південного регіону спостерігається скорочення поголів'я за всіма видами тварин. Динамічні процесів функціонування галузі, зокрема скорочення поголів'я тварин, мали неоднозначний вплив на показники валового виробництва продукції тваринницької галузі та продуктивності тваринництва. В цілому по країні спостерігається скорочення виробництва яловичини та телятини, молока і яєць. Досліджено, що темпи скорочення виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах суттєво менші, ніж в господарствах населення. Тому, дана тенденція негативно відбивається на рівні споживання продукції тваринницької галузі населенням країни.

Ключові слова: галузь тваринництва, чисельність поголів'я тварин, виробництво тваринницької продукції, продуктивність тварин, річне споживання, ринок продуктів тваринницького походження.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА В ЮЖНОМ РЕГИОНЕ УКРАИНЫ **Болтянская Л.О.**

Аннотация

В статье проведен анализ современного состояния отрасли животноводства в Украине и Южном регионе, выявленные тенденции ее развития. В нынешних условиях на Украине существует значительное количество проблем полноценного и эффективного функционирования рынка продукции животноводства, в частности необоснованная государственная политика, которая подкрепляется низкой прибыльностью производства продукции отрасли и соответственно невысокой конкурентоспособностью, ценовой диспаритет, несовершенство налоговых, финансовых и бюджетных рычагов, снижения условий жизни сельского населения и тому подобное. В течении последних лет на предприятиях всех форм собственности страны и Южного региона наблюдается сокращение поголовья за всеми видами животных. Динамические процессы функционирования отрасли, в

частности сокращение поголовья животных, имели неоднозначное влияние на показатели валового производства продукции животноводческой отрасли и продуктивности в животноводстве. В целом по стране наблюдается сокращение производства говядины и телятины, молока и яиц. Исследовано, что темпы сокращения производства продукции животноводства в сельскохозяйственных предприятиях существенно меньше, чем в хозяйствах населения. Поэтому, данная тенденция негативно отражается на уровне потребления продукции животноводческой отрасли населением страны.

Ключевые слова: отрасль животноводства, численность поголовья животных, производство животноводческой продукции, продуктивность животных, годовое потребление, рынок продуктов животноводческого происхождения.

THE PROGRESS OF INDUSTRY OF STOCK-RAISING TRENDS ARE IN SOUTH REGION OF UKRAINE

L. Boltianska

Summary

In the article the analysis of the modern state of industry of stock-raising is conducted in Ukraine and South region, educed progress trends. At present terms there is a far of problems of the valuable and effective functioning of market of products of stock-raising in Ukraine, a public policy that refreshes oneself subzero profitability of production of goods of industry and accordingly not high competitiveness is groundless in particular, price диспаритет, imperfection of tax, financial and budgetary leverages, decline of terms of life of rural population and others like that. In continue the last years in the economies of all categories of country and South region there is reduction of population after all types of animals. Dynamic processes of functioning of industry, in particular reduction of population of animals, had ambiguous influence on the indexes of gross production of goods of stock-raising industry and productivity of stock-raising. On the whole after a country there is a decline in the production of beef and veal, milk and eggs. Investigational, that the rates of decline in the production of goods of stock-raising in agricultural enterprises substantially less than, than in the economies of population. To Tom, this tendency is negatively reflected at the level of consumption of products of stock-raising industry by the population of country. Despite the declining livestock population in the country, there is an increase in the level of quality indicators of livestock production. During the analyzed period there is an increase in the average daily growth of cattle, pigs, increasing the average annual hopes for 1 cow. There is a steady trend towards the stability of the average weight of 1 poultry carcass. A similar trend in animal productivity is observed in farms in the Southern region.

Judging by the research, it can be argued that the market of the livestock industry in Ukraine is promising, but this industry like no other needs government support.

Key words: are industry of stock-raising, quantity of population of animals, production of stock-raising goods, productivity of animals, annual consumption, market of products of stock-raising origin.